

zorňují na velmi důležité teoretické a metodologické problémy ateistické výchovy.

3. *Orientace sociologie na programové úkoly výzkumu.* Ve všech pěti částech učebnice jsou přímo i nepřímo obsaženy problémy a úkoly, na jejichž řešení se má aktivně podílet sociologie. Jde o tyto okruhy problémů: analýza podstaty, základních elementů a sociální funkce náboženství, jeho vývoje a současného stavu; zkoumání objektivních podmínek překonávání náboženství a formování vědecko-ateistického světového názoru; formy zapojování věřících do aktivní účasti při realizaci ekonomických, politických a kulturních úkolů komunistické výstavby; faktory působící na odstraňování rozdílů v každodenních podmínkách života pracujících; formy překonávání konzervativních tradic a nacionalistických přezítků; poznání a analýza zvláštností náboženského modernismu; faktory urychlující procesy sekularizace; trvale působící faktory krize náboženství; faktory ovlivňující vztahy lidí ke skutečnosti, jejich sociální orientaci, zaměření a chování; systémy norem a hodnot ve vztazích k práci, v rodině a v jiných společenských skupinách; vliv církve na mládež; sociální aktivita církve; inovace prvků náboženských komplexů; úloha žen a laiků v životě církve; úloha rozhlasových center, náboženské a buržoazní propagandy; vědecký pokrok a rozvoj osobnosti; úloha školství, masových sdělovacích prostředků; efektivnost ateistické výchovy apod.

4. V učebnici jako celku i v jednotlivých kapitolách je obsažena *obecná metoda zkoumání* a poznávání zákonitostí formování vývoje náboženských názorů, jsou zde vytyčeny základní principy překonávání náboženství a upevňování vědeckoateistického chápání světa, nezbytné pro přírodní a společenské vědy zabývající se zkoumáním různých stránek náboženství. Tato metoda je nezbytná i pro sociologii, jejímž předmětem je náboženství.

*

Učebnice *Vědecký ateismus* je velkým přínosem pro teoretickou, ale také pro ideologickou frontu nejen v SSSR, nýbrž i v našich podmínkách. Vymezení a interpretace ateistické problematiky ve spojitosti s mnohými společenskými a přírodními vědami poskytuje zejména teoretikům v oblastech výzkumu náboženství a ateismu velmi cennou metodu přístupu, zkoumání a výkladu těchto společenských jevů. Sociologická stránka vystupuje v celé publikaci velmi zřetelně. Sociologům zkoumajícím náboženskou problematiku poskytuje učebnice metodologická východiska, a to jak z hlediska společenské funkce sociologie, pokud jde o přístup, zkoumání a výklad náboženských jevů, tak i z hlediska jejího vztahu k vědeckému ateismu. Pro teoretické pracovníky z oblasti vědeckého ateismu představuje návod, jak tvůrčím způsobem aplikovat sociologickou teorii při rozvíjení teorie vědeckého ateismu a využívat výsledků so-

ciologického výzkumu k vyšší objektivitě a průkaznosti ateistické teorie.

Autorský kolektiv si zajistě nekládá za cíl zcela vyřešit vztah obou disciplín. Cílem bylo vymezení a interpretace základní ateistické teorie. Při plnění tohoto hlavního úkolu autoři zřetelně naznačili vzájemně se doplňující funkce vědeckého ateismu a sociologie, jejich funkční spojitost. Tento úkol se jim podařil.

S celkovým pojetím učebnice funkčně koresponduje a obsahově ji doplňuje doslov F. Vašečky ve slovenském vydání, orientovaný na československé podmínky.

František Křenek

B. Golembowski: Szanse młodości (Šance mládeži)

Warszawa, Iskry 1974, 310 s.

V roce 1974 vydalo varšavské státní nakladatelství Iskry soubor statí polského sociologa Bronisława Golembiowského. Autor shrnul do prvního knižního vydání 18 statí, publikovaných časopisecky vesměs v letech 1968–1973. Týkají se většinou problematiky polského mládežnického hnutí toho období, jeho historie i perspektiv, v dosti široce koncipovaném rámci. Autor v úvodu charakterizuje období vzniku těchto statí jako historický přelom v životě jak země, tak i polské mladá generace. V Polsku v té době začalo docházet k realizaci důležitých a závazných změn dotýkajících se celé společnosti.

Publikace je členěna do tří tematicky oddělených částí. První z nich shrnuje (pod názvem *Szanse młodości*) 5 statí orientovaných především na problematiku výchovného působení mládežnických organizací poválečného období v Polsku a stručnou formou čtenáře informuje o formálních a organizačních změnách, jimiž mládežnické hnutí v Polsku prošlo a zpětně analyzuje příčiny, které k těmto změnám vedly. Hodnotí činnost jednotlivých organizací (ZWM 1945–8, PMP 1948–1956, ZMW od roku 1957), zejména z hlediska pozitivních, ale i některých negativních výsledků jejich výchovného působení na polskou mládež. Na základě historického a kritického rozboru se pokouší v obecnější rovině formulovat podstatné rysy, které by měla mít mládežnická organizace současné doby, aby mohla zajistit všechny své funkce a přitom splňovat to, co od ní nejen její členové, ale mladí lidé vůbec očekávají. Taková organizace musí být schopna akceptovat permanentní pohyb a vývoj, jak celospolečenský, tak specifický pro ni samu. To autor pokládá za základní podmínku funkčnosti organizace. Druhým, pravděpodobně stejně důležitým předpokladem, zejména z hlediska plnění výchovných cílů, je neustálé hledání a používání nových a vlastních forem činnosti a působení, aby nedošlo k dogmatickému ustrnutí.

Na základě této úvahy se autor pokouší o náčrtek celistvého systému socialistické vý-

chovy v polském mládežnickém hnutí s přihlédnutím k materiálům získaným z jednání a ideologických konferencí ZWM, které se konaly v letech 1958–1972.

V další stati se autor soustřeďuje na světový názorovou orientaci mladých lidí polského venkova. Provádí rozbor individuálních výpovědí i určitých celkových tendencí v této oblasti a dokazuje, že přeměna světového názoru mladých lidí, od tradičního polského katolicismu k marxistickému chápání světového dění, úzce souvisí se strukturálními změnami polské vesnice, směřujícími od postupného odumírání soukromého hospodaření ke kolektivizaci zemědělství. Na bázi těchto změn se vytvářejí nové „morální kodexy“, jak je lze ze zpracovaných autobiografických materiálů vytypovat.

Golembiowski dále konfrontuje výsledky činnosti mládežnických organizací na polském venkově s obecnými záměry a cíli formulovanými především ve druhé stati. Na základě konkrétní analýzy písemných dokumentů vytváří typologii světových názorových postojů mladých lidí polské vesnice i typologii konfliktů, k nimž v procesu změn světového názoru dochází, ať už mezi generacemi nebo i v rámci generace jedné.

Na závěr první části uvádí rozbor dat vypovídajících o cílech a snažení polské mládeže generace. Vyslovuje domněnku, že současná mladá generace je první generací Poláků, kteří nehledají chyby ani odpovědnost pouze ve státním zřízení, ale kriticky hodnotí a snaží se změnit zejména vlastnosti, charakter lidí a vztahy mezi nimi. Předpokládá, že dlouhodobý program a plán činnosti s mládeží, o němž rozhodlo stranické plénum v roce 1972, udrží takovou atmosféru, že dosavadní výsledky práce s mládeží, zejména vesnickou, se upevní a výchovný vliv mládežnických organizací bude vzrůstat.

V druhé části knížky (*Szanse Polski*) jsou zařazeny stati zabývající se vesměs rozvojem polské společnosti v rámci probíhající vědeckotechnické revoluce a předpoklady a nároky, které tento rozvoj klade na profesionální a charakterové kvality lidí. Autor vychází z poznatků soustředěných v první části a formuluje zde řadu požadavků na dlouhodobou výchovnou práci s lidmi. Zdůrazňuje stále rostoucí potřebu iniciativních a tvůrčích pracovníků ve všech oblastech národního hospodářství, rostoucí význam a úlohu vrstvy „intelligence“, mimo jiné i při budování a upevňování nového kulturního klimatu. Zvláště se pak zabývá velikým podílem mládeže při realizaci těchto úkolů, zejména její účastí na kulturním dění v Polsku.

Pozitivně hodnotí podíl mladých na rozvíjení nových forem společenského kulturního dění v Polsku.

V závěru této části vytyčuje hlavní cíle, k nimž by měla polská společnost dospět v blízké budoucnosti, čeho by měla dosáhnout a co by měla postupně měnit v práci s mládeží, jakým způsobem by měla ovlivňovat

vytváření nového ideálu osobnosti socialistického člověka, jeho postojů a životního stylu.

Poslední, třetí část publikace, má název *Partia i naród*. Autor do ní shrnul své stati, v nichž se na základě leninského přístupu zabývá otázkami struktury soudobé socialistické společnosti, dále některými ideologickými aspekty funkce kultury ve společnosti, a zvláště tisku jako důležitého prostředku výchovy mas.

B. Golembiowski zde dokumentuje existenci tříd a třídního boje i v soudobé polské socialistické společnosti. Ukazuje, že třídní boj je tu veden na všech třech hlavních frontách – ekonomické, politické a ideologické. Podtrhuje specifickou formu tohoto boje, jež je dána jak podmínkami socialistické společnosti, tak i charakteristickými podmínkami národa.

Zabývá se aktuálními a zvláště pro mladé lidi často ne zcela jasnými metodami ideologické diverze a revizionismu. Klade důraz na to, že touto problematikou je třeba se zabývat nejen v rovině obecné analýzy, ale především v konkrétních historických souvislostech.

Leninskou koncepcí tisku a kultury, její realizaci a rozvíjením v podmínkách polské společnosti se autor zabývá ve dvou kratších statích, předcházejících závěrečnou úvahu o vztazích mezi národem a stranou, která jej vede. Zdůrazňuje tu především historickou nezbytnost vedoucí úlohy strany, provádí rozbor způsobu jejího uplatňování během rozvoje socialistické společnosti od diktatury proletariátu až k soudobým formám socialistické demokracie. Dochází k závěru, že v současné době lze hovořit o straně jako o straně národní, aniž by se jednalo o prázdný pojem.

Hodnotíme-li publikaci jako celek, je třeba vyzvednout šifku záberu a mnohostrannost pohledů na problematiku polské mládeže a její aktuální úkoly v polské společnosti. Z toho ovšem nutně vyplývá jistá nesourodost projevující se jak v různé míře obecnosti úvah a analýz, tak v metodách zpracování zvolených témat. Rozhodně celý soubor článků přináší velké množství informací a umožňuje čtenáři orientovat se v dané problematice. Přes svoji mnohdy publicistickou formu přináší stati ze socialistického hlediska zajímavé, a zejména v interpretační rovině podnětné poznatky i pro naše čtenáře orientované na problematiku mládeže v ČSSR.

Eva Vernerová

Margaret S. Archer – Salvador Giner (red.): Contemporary Europe: Class, Status and Power (Soudobá Evropa: Třída, status a moc)

London, Weidenfeld and Nicholson 1971

Práce *Contemporary Europe* je jedním z nemnoha pokusů o komparaci v oblasti sociální struktury a doposud jediným pokusem o takovou komparaci v širším rámci západoevrop-